

Et himmelbrev fra 1864

Under krigen 1864 bar mange soldater et himmelbrev som amulet mod fjendens kugler – Et himmelbrev dukkede op under magasinflytning.

I forbindelse med magasinflytningen fra Valsgård ved Hobro til Samlingshuset - fællesmagasin for Nordjyllands Historiske Museum i Vestbjerg, dukkede et himmelbrev op under oprydning på det gamle registratorkontor. Det er dateret Steenholdt den 8. april 1864, og har et gammelt museumsnummer fra tiden, hvor alle genstande blev noteret i store museumsprotokoller. Himmelbrevet var en gave fra Fru Kirkebetjent R. Nielsen og blev afleveret på Hobro Museum den 8. november 1931. Brevet, der er et dobbelt ark, har været foldet, så bagsiden i foldet stand fremstår som en forside. Herpå står *SS Signe Andersen* med en lidt anden skrift end selve brevet.

Himmelbreve som genre

Himmelbreve er en del af en fælles europæisk folkelitteratur. De blev anset for at være faldet ned fra himmelen og f.eks. skrevet af enten Gud selv, Jesus eller overleveret af en engel. De kan spores helt tilbage til den tidlige middelalder. Det er en tro på, at Gud kan åbenbare sig over for mennesker gennem skriftlige meddelelser og de apokryfe skrifter - det vil sige de skrifter, der ikke kom med i Bibelen - der ligger til grund for himmelbrevene.

Grundtemaet i himmelbreve helt tilbage til middelalderen er formaninger om den rette kristne levevis. Indholdsmæssigt er der dog variationer, men især i de danske himmelbreve går to typer

igen. Den ene er en beretning om en mand, ofte kaldet Just, der tre gange møder en engel og netop får bud om at holde søndagen hellig og gøre bod. Den anden er historien om en greve der forsøgte at henrette sin tjener, men tjeneren havde et brev med magiske bogstavkombinationer, der sikrede ham usårlighed.

I mange himmelbreve loves der lykke og velsignelse til dem, der skrev det af og delte indholdet med andre, og ulykke og forbandelse til dem, der gemte brevet væk. Dette giver et fællestræk med kædebrev, der fra tid til anden stadig flourer på mail, sms eller Facebook. Det virale element i himmelbrevene har været med til at sprede udbredelsen af himmelbrevsgenren over hele Europa.

Himmelbrevene er kommet til Danmark fra Tyskland og i begyndelsen af 1700-tallet var udbredelsen af trykte himmelbreve blevet så stor, at Ludvig Holberg kommenterede dem i komedien ”Barselstuen” fra 1723. Her lader han Arianke Bogtrykker, i 2. akt scene 6, i en samtale med barselskvinden, udtale:

*... vor Dreng Lars satte forleden et Himmel-Brev
over paa Dansk (fra tysk), hvor vi soldte over 4000
Exemplarier.*

Det lyder som lidt af en salgssucces, og overdrivelse fremmer jo forståelsen, men der er ingen tvivl om, at himmelbreve har været udbredte og hængt op i mange hjem.

Der var engang en Greve ...

*... som havde en tjener som han vilde have henrettet for
KGM da dette nu skulde ske kunde Skarpretteren ikke
faa Hovedet af ham, da greven saa dette spurte han hvor-
ledes dette kunde gaa til at ingen Svær kunde beskadige
ham, derpaa viste Tjeneren ham dette brev med følgende
bostaver LGSHHLKMK ...*

Sådan begynder himmelbrevet. Bogstavrækkerne, som der er flere af ned gennem teksten, understreger himmelbrevets magiske indhold. Ved en gennemlæsning med nutids-øjne virker teksten som en gang rod med løst sammensatte løfter og forbud, der gør den ret usammenhængende med mange gentagelser. Det væsentlige i himmelbrevet er dog ikke en sammenhængende mening, men dets magiske virkning. Bogstavkombinationerne er sand-

Heimath Bond

[illegible]

Forsiden af himmelbrevet fra 1864. Det er skrevet med gotisk håndskrift og begynder med: Der var engang en Greve...

maaned ingen saa har givet mig, som som for
della har i siget har ingen vedkommende
foldet mine hend som jeg fandt sandt med mine
Engle i. I den dann Amund

Steenholdt den 8 April 1864

Sine Andersen

Bagsiden af himmelbrevet med dateringen Steenholdt den 8. april 1864. Brevet har været foldet så det har passet i en lomme eller pung. Navnet Sine Andersen er skrevet så det i foldet stand vil stå på forsiden.

synligvis levn fra gamle besværgelser, og kan sammenlignes med remsen 7-9-13, som mange stadig bruger, når de vil undgå uheld.

Himmelbrevets beskyttende karakter bliver nævnt adskillige gange, som for eksempel:

*... hvem som bærer dette Brev kan ikke blive forhegset
og hans Fjender kan ingen skade tilføre ham ... hvem
som bærer dette Brev hos sig vil ikke blive Beskadigt af
Fjendtlige Skud og Vaaben vil ikke Træffe ham ... hvem
som har dette Brev hos sig kan ikke blive tagen til fange
eller Saaret af fjentlige Vaaben Amen. SSSA...*

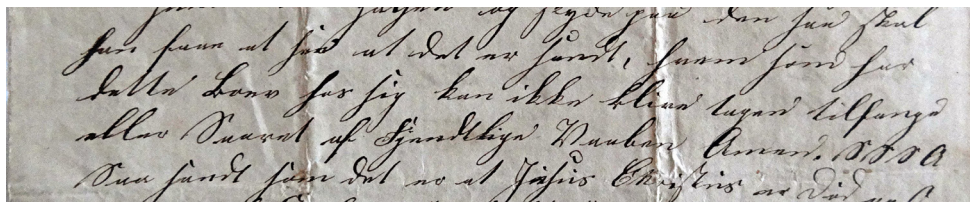
Krigen 1864 – Amulet sendt fra himlen

Himmelbreve var meget udbredt som beskyttende amuletter for soldater under 1800-tallets europæiske krige. Set i lyset af, at himmelbrevet bekræfter, at *Dette Brev er sendt fra Himlen...* og at det lover beskyttelse imod fjendens våben og tilfangetagelse, er det ikke så underligt, at også en stor del af de danske soldater under krigen i 1864, havde himmelbreve med sig ved fronten. Under første verdenskrig fik de endnu en opblomstring også blandt de sønderjyske soldater, der deltog i krigen og herefter forsvinder de fra Danmark.

Dateringen af himmelbrevet fra 1864 den 8. april falder i den periode, hvor skanserne i Dybbøl var under konstant bombardement af preusserne. De startede den 16. marts og fortsatte frem til 18. april, hvor Dybbøl blev indtaget. Om himmelbrevet har været tiltænkt en dansk soldat ved fronten ved vi ikke. På dateringstidspunktet den 8. april har bombardementerne været i gang i ca. tre uger, så krigens omfang har været almindelig kendt i hele landet. Da himmelbrevet generelt har en del stavfejl, manglende tegnsætning og gentagelse af ord, bærer det derfor lidt præg af at være skrevet i al hast. Hvis himmelbrevet er skrevet af Signe Andersen og det alene ses ud fra dateringstidspunktet, kan det være et forsøg på at sende lidt ekstra beskyttelse til fronten. Der er dog også den mulighed, at fejl har sneget sig ind i teksten, ved at de er blevet kopieret ved afskrivning et utal af gange.

... hvem som ikke vil tro dette...

*... kan skrive dette af og henge ved Hunden om Halsen
og skyde paa den saa skal han faae see at det er Sandt...*

...hvem som har dette
Brev hos sig kan ikke blive
tagen tilfange eller Saaret
affjendtlige Vaaben Amen
SSSA...

Kun få har taget den direkte opfordring til at prøve himmelbrevets evner af på egen hund, for et er at tro på himmelbrevets magiske evner, noget ganske andet er at tage det, der står i brevet helt bogstaveligt.

I himmelbrevet står der,

... hvem som har dette Brev i Huset kan ingen Torden-
veir træffe...

I folkeminde-samleren Evald Tang Kristensens værk Danske Sagn bind 2 fra 1893, kan man om himmelbreve læse en beretning fra H. Chr. Hansen fra Handest, lidt syd for Hobro:

En gammel snedker, Körner, i Nørbeg går med et himmelbrev i lommen ... Han tror, at ingen kan skyde ham, ej heller kan lynild ramme ham. Men det slog ned i hans hus forleden år.

– Måske var den gamle snedkers fejl, at han havde himmelbrevet i lommen og ikke et liggende i huset.

Folketro og overtro fungerer som en slags dagligdagsfilosofi, hvor man i forhold til for eksempel held og ulykke, søger at finde simple årsagssammenhænge som forklaring. I 1800-tallet var man godt klar over at selv magiske himmelsendte breve ikke helt holdt vand, men de gav håb. Selv i dag er brugen af amuletter udbredt som for eksempel et smykke, en krystal eller en sten, der kan bringe lidt held og lykke – for man kan jo aldrig vide og det skader jo ikke.

Det er 150 år siden, at Danmark tabte krigen i 1864. Jørgen Valentin Sonnes maleri fra 1871: I Dybbøl Skanser i April 1864 gengiver de danske soldaters ophold på skanserne under preussernes bombardement. En stor del af disse soldater havde himmelbreve med sig i krigen.

